

Z webu <http://www.tibinfo.cz/>

Legends, historie, kultura, náboženství a rituály

Tibetské legendy říkají, že první tibetští králové sestoupili na zemi po mytickém provazu mu. Za prvního krále Tibetu je považován Ňathi Cänpo. Za zakladatele bönu považován Šenrab Miwo. Prvním vědomě inkarnovaným lamou v Tibetu byl karmapa, hlava tibetské školy Karma Kagjü, který tak založil instituci převtělců, v zahraničí známou zejména z linie dalajlamů.

Hlavní učení školy Gelug tibetského buddhismu, sestávající z ucelené soustavy meditací, cvičení a obřadů, se nazývá lamrim čhenmo (doslova velké stupně cesty). Hlavní učení školy Kagjü tibetského buddhismu, sestávající z ucelené soustavy meditací, cvičení a obřadů, se nazývá čhagčhen, sanskrtsky mahámudra (doslova velká pečeť, velká smlouva). Hlavní učení školy Sakja tibetského buddhismu, sestávající z ucelené soustavy meditací, cvičení a obřadů, se nazývá lamdä (doslova cesta a ovoce této cesty).

Kláster Däpung ležící na okraji Lhasy byl před rokem 1959 s více než deseti tisíci mnichy považován za největší klášter na světě. V Samjä se nachází první buddhistický klášter v Tibetu, který byl založen roku 749 indickým učencem Padmasambhavou, Tibeťany nazývaným Guru Rinpoče.

Bönisté mají svastiku, jeden z nejrozšířenějších asijských symbolů, otočenou obráceně než buddhisté (směřuje doleva). Střediskem tibetského bönu v exilu je v indické Dolandži.

V nejzápadnější části Ladákh u žije malý národ Dardů (sami si říkají Brogpa, Brogpové), kteří jako jediný indoevropský národ zcela přijali tibetský buddhismus. I když jejich jazyk je zcela odlišný od tibeto-barmské jazykové skupiny, jména mají tibetská. I v Rusku žijí tři národy, které vyznávají tibetský buddhismus: Tuvinci na Sibiři, Burjati u Bajkalu a Kalmyci u Kaspického moře.

Mezi Tibeťany najdete i katolíky. Cca 600 jich žije v malé vesnici v provincii Jün-nan na samém okraji východního Tibetu, v Amdu. Na křesťanskou víru je obrátili francouzští misionáři asi před 150 lety.

Tibetské písmo vytvořil v 7. století, v době panování krále Songcän Gampa, tibetský učenec Thönmi Sambhóta na základě indického písma dévanágarí. Tibetský učenec a znalec tibetské kaligrafie lama Šerab Ňima uvádí, že v Tibetu je známo až 109 variant tibetského písma.

Za nejcennější památky nejstaršího tibetského buddhistického malířství jsou považovány kláštery v Tholingu v západním Tibetu, Alči v Ladaku a Tabo v údolí Spiti v severní Indii.

Cagle jsou buddhistické obrázky o rozměru několika centimetrů, malované na plátno, papír nebo kůži.

Tradiční tibetské buddhistické knihy peča nejsou vázány; volné listy obdélníkového tvaru se jen skládají na sebe, ukládají se mezi dřevěné desky a zabalí se do látky.

Noviny v Tibetu vychází v čínštině, tibetsky je psaný pouze deník Bödžong Ňinre sargjur a večerník Lhasä gongdö cchagpar.

Doring je kamenná stéla s významnými nápisy a texty tibetské historie, nejznámější stojí před chrámem Džókhang ve Lhasě, pochází z roku 822 a obsahuje text čínsko-tibetské mírové smlouvy z let 821 - 822.

Tibetský národní kámen je tyrkys ju, který Tibeťanky i Tibeťané rádi a často nosí.

Rituální trubka používaná mnichy, někdy vyrobená z lidské nebo zvířecí kosti se jmenuje kangling.

Ochranná šňůrka, kterou Tibetané nosí buď na krku, nebo na zápěstí, se nazývá sungwa.

Tibetský buddhistický růženec thengwa má 108 kuliček.

Vonným tyčinkám říkají Tibetané pö.

Dřevěné konstrukci pro upevnění účesu na hlavě ženy se ve starém Tibetu říká padug.

Malá schránka pro uschovávání nejcennějších buddhistických předmětů a drobností, kterou Tibetané nosí buď na krku, nebo u pasu, se nazývá gau.

Zástěra sešitá ze tří pruhů s barevnými proužky, kterou si tibetské ženy uvazují kolem pasu, se jmenuje pangdän.

Příroda Tibetu

Jedinou osmitisícovkou, která celá leží v Tibetu, je 8013 m vysoká Šiša Pangma. Sedmitisícovka Nänčhen Thangla (7088 m) leží asi 120 km severozápadně od Lhasy, poblíž jezera Namccho. Posvátná hora Kailás [tibetsky Gang Rinpoče], nacházející se v západním Tibetu, je nejposvátnější horou Asie. Je poutním místem pro džinisty, hinduisty, buddhisty a také bönisty. Nejposvátnější horou Amdy je 6282 m vysoká Amne Mačhen, okolo které Tibetané rovněž vykonávají posvátné poutě.

V západním Tibetu v nadmořské výšce 4748 m n. m. leží nejvýše položené jezero Nganglha Ringccho (laguna Morococha 4578 m). 150 km SZ od Lhasy leží ve výšce 4718 m. n. m. jedno z největších a nejznámějších tibetských jezer Namccho, Nebeské jezero, které má rozlohu 2207 čtverečných kilometrů.

V Tibetu pramení většina velkých řek centrální, jižní a jihovýchodní Asie. V západním Tibetu u posvátné hory Kailás pramení Brahmaputra, Indus, Satladž a Karnálí, na severovýchodě Chuang-che a Jang-c'-ťjang a ve východním Tibetu Mekong, Salwin a Irawadi.

Panda velká (*Ailuropoda melanoleuca*) žije pouze v Khamu, na historickém území východního Tibetu, dnes rozděleném do čínských provincií S'-čchuan a Jün-nan.

Maskotem olympijských her v roce 2008 konaných v Pekingu byla tibetská antilopa orongo.

Kabar pižmový (*Moschus moschiferus*), ze kterého se získávalo pižmo, patří k nejhroženějším zvířatům.

V Ngari, v západním Tibetu, je možné i dnes potkat stáda divokých oslů kjangů (*Eguus kiang*).

Pro samici jaka používají Tibetané zvláštní jméno - di.

Existuje pět plemen tibetských psů, nejznámější s nich jsou Lhasa Apso, tibetský terriér a tibetská doga (mastif).

Obyvatelstvo Tibetu

Do největších stanů tibetských kočovníků se vejde sto až dvě stě osob. Stany se vyrábí a jačí srstí a mohou mít i několik místností. Tibetští pastevcí používají k zahánění stáda vrhací biče kurtho, kterými umí vrhat kameny na velkou vzdálenost.

Tradiční vesnický dům v Tibetu nemá komín a kouř z pece nebo kamen odchází dírou ve střeše.

Tibeťané často dávají svým dětem jména, která vyjadřují lidské vlastnosti (např. Džigme - nebojácný, Cchering - dlouhověký, Ješe - moudrost, moudrý) nebo jsou inspirováni přírodou (např. Ňima - slunce, Dawa - měsíc, Sengge - lev) a také samozřejmě buddhismem (např. Norbu - klenot, Dolma - ochránkyně u nás známá pod jménem Tára, Čhögjal - král dharmy). Např. jméno jedenáctého pančhenlamy Gendün Čhökji Ňimy je možné poeticky přeložit jako Slunce dharmy a sanghy.

Jídlo a pití v Tibetu

Tibetským národním jídlem je **campa**, mouka, která se mele z praženého tibetského ječmene, rostoucího až do nadmořské výšky 4600 m. Po smíchání s čajem a přidání másla vznikne kaše, která tvoří základní potravu Tibeťanů.

Jačí maso je nejrozšířenější, jačí steak je výborný. Hodně se jí i momo, což jsou plněné šátečky připravené na slano s různou náplní: zeleninovou či sýrovou. Ochutnejte také jablkovou, čokoládovou nebo medovou palačinku. Pije se čaj s jačím máslem, který mu přidává slanou chuť. Oblíbené je i lassi, mléčno-jogurtový nápoj.

Z jačího mléka se vyrábí jogurt **žo** a sušený tvaroh **čhura**.

Nejoblíbenějším tibetským alkoholem je **čhang**, který si Tibeťané vyrábějí doma nejčastěji z ječmene. Připomíná náš burčák.

V Tibetu rostou asi nejsladší meruňky.

Dopravní infrastruktura Tibetu

Až do roku 1956 obstarávali poštovní službu v Tibetu běžci, kteří si poštu předávali štafetou. Každý muž uběhl vzdálenost delší než 7 km. Naléhavé sdělení se předávalo pomocí zprávy připevněné k šípku, proto měly tyto dopisy před ostatními přednost.

V 15. století postavil mnich Thantong Gjalpo v Tibetu 53 řetězových mostů. Stavební práce provedli kováři, zvířatům nebylo povoleno mosty používat. Mnohé z nich jsou dodnes funkční.

Jedinou železnicí v Tibetu je 815 km dlouhá trať spojující Si-ning s Kermem (čínsky Golmud) v severním Tibetu (Amdu). S'-čchuansko-tibetská silnice spojující Lhasu s Čcheng-tu měří 2100 km, její severní varianta je o 300 km delší.